2.8. ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΟΜΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ (ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ)

Ο κόσμος γίνεται αντιληπτός εν μέρει μέσα από μαθηματικές έννοιες και σχέσεις, οι οποίες με τη σειρά τους γίνονται κατανοητές μέσα από τη λεκτική περιγραφή και την κατανόηση των όρων. Στην περίπτωση της βαριάς νοητικής καθυστέρησης η οργάνωση της διδασκαλίας αυτού του γνωστικού αντικειμένου αποσκοπεί σε ένα πρακτικό περιεχόμενο με το οποίο θα δίνεται η δυνατότητα στο παιδί για προσωπική δράση. Επειδή το συγκεκριμένο αντικείμενο ανταποκρίνεται στην ποσοτική δομή της σκέψης, τα παιδιά δεν μπορούν να προβούν σε ποσοτικές διαφοροποιήσεις και να αντιληφθούν την έννοια του αριθμού. Για αυτό εδώ οι στόχοι διδασκαλίας είναι αρκετά ενδεικτικοί και αναδιαμορφώνονται ανάλογα με την κάθε περίπτωση, ενώ για την προσχολική ηλικία μέσα από αυτές τις δραστηριότητες επιδιώκεται η εισαγωγή στη δόμηση της μαθηματικής σκέψης. Το γνωστικό αυτό αντικείμενο δεν αποβλέπει στη λεκτική εκμάθηση εννοιών αλλά στην άμεση βιωματική εμπειρία της αίσθησης του χώρου και του χρόνου μέσα από καθημερινά επαναλαμβανόμενες καταστάσεις.

ΧΩΡΟΣ: Το παιδί θα πρέπει να αποκτήσει βασικές εμπειρίες σχετικά με το χώρο και να αναπτύξει πρακτικές δεξιότητες οργάνωσης του προσωπικού και του ευρύτερου χώρου.

ΧΡΟΝΟΣ: Το παιδί θα πρέπει να αποκτήσει βασικές εμπειρίες σχετικά με τη χρονική διάσταση της καθημερινής ζωής και να αναπτύξει πρακτικές δεξιότητες οργάνωσης του προσωπικού χρόνου.

ΧΩΡΟΧΡΟΝΟΣ: Το παιδί θα πρέπει να συνειδητοποιήσει μέσα από καθημερινές βιωματικές καταστάσεις ότι ο χώρος και ο χρόνος είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους.

Λειτουργικές καταστάσεις στην καθημερινή ζωή: Λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαιτερότητα της κατηγορίας αυτής των παιδιών, καθώς και τη χρονολογική ηλικία τους, η οργάνωση δραστηριοτήτων σε σχέση με τη δόμηση της μαθηματικής σκέψης αποβλέπει στην ενίσχυση της δομής και οριοθέτησης του χώρου και του χρόνου. Το παιδί ερχόμενο στο Νηπιαγωγείο πρέπει να μάθει να λειτουργεί πάνω σε μια καινούργια βάση κοινωνικών, συναισθηματικών και υλικών δεδομένων. Ο χώρος του Νηπιαγωγείου είναι διαμορφωμένος στις λεγόμενες γωνίες απασχόλησης οι οποίες αποτελούν παράλληλα και χώρο - ερέθισμα εκτέλεσης μιας οργανωμένης δραστηριότητας. Συγχρόνως είναι απαραίτητη η τήρηση της αλληλουχίας όσον αφορά την οργάνωση του χρόνου: ώρα άφιξης στο χώρο του Νηπιαγωγείου, ώρα ελεύθερης απασχόλησης, ώρα φαγητού, ώρα διαλείμματος, ώρα οργανωμένης δραστηριότητας, ώρα χαλάρωσης, ώρα αποχώρησης. Η/ Ο Νηπιαγωγός καλείται να βοηθήσει το παιδί στην καλύτερη προσαρμογή του στα καινούργια χωροχρονικά δεδομένα. Μέσα από δραστηριότητες που ενισχύουν το παιδί στη λειτουργικότητα του χώρου και στην αντίληψη της δομής του χρόνου επηρεάζεται αδιαμφισβήτητα η δόμηση της μαθηματικής σκέψης σε ένα πρωταρχικό στάδιο.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Χώρος	Η/ Ο Νηπιαγωγός μέσα από ελεύθερες ή οργανωμένες δραστηριότητες δίνει στο παιδί τη δυνατότητα με λεκτική περιγραφή και φυσική καθοδήγηση: Να αποκτήσει εμπειρίες σε σχέση με το χώρο	► Να γνωρίσει ότι ο χώρος μπορεί να είναι άδειος ή γεμάτος: 1) Το ποτήρι είναι άδειο να το γεμίσουμε με χυμό «Πιες το χυμό για να αδειάσει το ποτήρι». 2) Καθόμαστε όλοι σε ένα παγκάκι. «Αυτό το παγκάκι είναι γεμάτο.

Χώρος		Στο άλλο δεν κάθεται κανένας. Το άλλο το παγκάκι είναι άδειο» ► Να παρευρίσκεται σε ένα χώρο ή να αποχωρεί από αυτόν: 1) Κάθεται μέσα σε μεγάλες κούτες μόνο του ή με άλλα παιδιά, κρύβεται ή παίζει μέσα σε αυτές. «Για να δούμε αν χωράμε μέσα στο τρένο/ λεωφορείο» 2) Βγαίνουμε από την τάξη και πάμε στην αυλή του σχολείου. ► Να γεμίσει ή να αδειάσει το χώρο από αντικείμενα: 1) Η τσάντα έχει μέσα το φαγητό και την πετσέτα «Τι έχει μέσα η τσάντα. Για να βγάλουμε από την τσάντα το φαγητό και την πετσέτα μας για να φάμε;».2) Τα τουβλάκια είναι μέσα σε ένα πανέρι «Ας αδειάσουμε το πανέρι να παίξουμε με τα τουβλάκια». ….μόλις τελειώσουμε «Για να βάλουμε τα τουβλάκια μέσα στο πανέρι».
	Να προσανατολίζεται στο χώρο	► Να μετακινείται σε διαφορετικούς χώρους μόνο του και με αντικείμενα: 1) «Πάμε όλοι προς την πόρτα …. Προς τη γωνία με το κουκλοθέατρο… κ. λ. π. 2) Να τοποθετεί τα αντικείμενα στη θέση τους π. χ. Τα τουβλάκια στη γωνία του οικοδομικού υλικού ► Να αναπτύσσει σχέσεις με το χώρο: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός κρύβει αντικείμενα και περιγράφει την κρυψώνα 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός δίνει οδηγίες και συνοδεύει το παιδί για να μετακινηθεί στο χώρο «Κάτσε στην καρέκλα» ► Να αναγνωρίζει τη λειτουργικότητα των διαφορετικών χώρων: 1) Να αναγνωρίζει τις διάφορες γωνίες απασχόλησης μέσα στην τάξη για συγκεκριμένες δραστηριότητες 2) Να αναγνωρίζει τους διάφορους χώρους και τη χρήση τους: πού πλένουμε τα χέρια; Πού βάζουμε τα πράγματά μας; **Διαθεματική σύνδεση** με: Βίωση του Εαυτού (να αντιλαμβάνεται απτικά ερεθίσματα), Αυτοεξυπηρέτηση και Υγιεινή σώματος (να πλένει μόνο του τα χέρια και το πρόσωπο), Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον (να εκτελεί για κάποιο χρονικό διάστημα μια εργασία), κ.λπ.
	Να αντιληφθεί και να οργανώσει τον προσωπικό του χώρο	► Να βιώσει την αναγκαιότητα οργάνωσης του προσωπικού του χώρου 1) Να επιλέγει χώρο για προσωπική χαλάρωση. Για παρά-δειγμα να χρησι-

Χώρος		μοποιεί μαξιλάρια, ή υφάσματα ή κουρτίνα για να απομονώνεται και να χαλαρώνει. 2) Να τοποθετεί την πετσέτα μπροστά του την ώρα του φαγητού. ► Να οργανώσει και να συμμετάσχει στη δομή του προσωπικού του χώρου: 1) Με το στεφάνι να οριοθετεί τον προσωπικό του χώρο 2) Να επιλέγει αντικείμενα που θέλει να έχει μαζί του όταν βγαίνει στην αυλή ή όταν είναι στη γωνία χαλάρωσης.
	Να συμμετάσχει στην οργάνωση του χώρου	► Να οργανώσει και να συμμετάσχει στη δομή του χώρου της τάξης: 1) Όταν μπαίνει στην τάξη να κρεμά το πανωφόρι του και να τοποθετεί την τσάντα του στα ράφια (ή σε προκαθορισμένο χώρο) 2) Να τακτοποιεί τα παιχνίδια στη θέση τους ή να πετά τα σκουπίδια στο καλάθι με τα σκουπίδια ► Να βιώσει χωρικές σχέσεις και έννοιες: 1) Το παιδί συμμετέχοντας στην οργάνωση του χώρου μαθαίνει σταδιακά να κατανοεί έννοιες και σχέσεις πάνω – κάτω, μέσα – έξω σε σχέση με το σώμα του «Κάθισε πάνω στην καρέκλα» 2) Το παιδί συμμετέχοντας στην οργάνωση του χώρου μαθαίνει σταδιακά να κατανοεί έννοιες πάνω – κάτω, μέσα – έξω ανάμεσα σε δύο αντικείμενα «Βάλε την οδοντόβουρτσα μέσα στο ποτήρι»
Χρόνος	Να αποκτήσει εμπειρίες σε σχέση με το χρόνο	► Να βιώσει χρονικές διαδικασίες: 1) Την ώρα του πρωινού κύκλου, την έναρξη μιας δραστηριότητας με κάποιο τραγούδι, την ώρα του φαγητού 2) Την έναρξη, τη διάρκεια και τη λήξη μιας δραστηριότητας ► Να βιώσει χρονικές σχέσεις και έννοιες: 1) Στην παιδική χαρά πάνω στην κούνια να βιώσει το γρήγορα – αργά
	Να βιώσει τη χρονική ακολουθία καθημερινών καταστάσεων	► Να βιώσει χρονικές ακολουθίες: 1) Σε διάφορες δραστηριότητες να βιώσει το τώρα – μετά. Να βιώσει την ακολουθία μιας ημερήσιας δραστηριότητας «Τώρα θα φάμε και μετά θα βγούμε στην αυλή» 2) Στη διάρκεια της ημέρας βιώνει την χρονική ακολουθία δραστηριοτήτων «Μετά το φαγητό θα κάνουμε διάλειμμα στην αυλή». «Πριν φύγουμε πρέπει να πάρουμε την τσάντα» **Διαθεματική σύνδεση** με: Αυτοε-

Χρόνος	Να βιώσει τον προσωπικό του ρυθμό	ξυπηρέτηση και Υγιεινή σώματος (να αποκτήσει βασικές δεξιότητες για τη διαδικασία του φαγητού) Εισαγωγή στη δόμηση της Επικοινωνίας (να αναγνωρίζει πρόσωπα, αντικείμενα και καταστάσεις) Σχέση και Αλληλεπίδραση με το περιβάλλον (να συμμετάσχει στη διαμόρφωση κοινωνικών δομών), κ.λπ. ► Να μετακινείται με διάφορους τρόπους: να τρέχει, να πηδά σύμφωνα με δοσμένο ρυθμό ► Να μετακινείται σε διάφορους χώρους ομαδικά: κρατάνε ένα σχοινί ή μέσα σε στεφάνια που είναι δεμένα για να βγουν στην αυλή. Έτσι βιώνουν το ρυθμό όλης της ομάδας και προσπαθούν να τον ακολουθήσουν
	Να προσανατολίζεται χρονικά στην καθημερινότητα με βοηθητικά μέσα	► Να αντιλαμβάνεται κάποιες καταστάσεις μέσα από ένα συγκεκριμένο ερέθισμα (οπτικό – κινητικό – ακουστικό) για παράδειγμα με το χτύπημα στο ντέφι να αντιλαμβάνεται την ώρα του φαγητού.
Χωροχρόνος	Να βιώσει τη διάσταση του χώρου σε καθορισμένες χρονικές δομές	► Να βιώσει τη διάρκεια παραμονής σε έναν χώρο (παιδική χαρά, στο τραπέζι για το φαγητό) ► Να βιώσει την έναρξη και το τέλος μιας κατάστασης: Για παράδειγμα όταν φάμε μπορούμε να σηκωθούμε από το τραπέζι .
	Να βιώσει τη σχέση τοπικών και χρονικών γεγονότων (πού – πότε)	► Να αντιληφθεί ότι οι δραστηριότητες γίνονται συγκεκριμένες στιγμές σε συγκεκριμένες γωνίες. Για παράδειγμα με τις μπάλες παίζουμε στην αυλή όταν βγαίνουμε για διάλειμμα. ► Να βιώσει την έννοια της αναμονής, της σειράς: Όταν δε χωράει άλλο παιδί στη γωνία του κουκλόσπιτου, θα πρέπει να περιμένει «Πρέπει να περιμένεις να μπεις μετά μέσα στο κουκλόσπιτο»

2.9. ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: ΣΧΕΣΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Μέσα από αυτό το γνωστικό αντικείμενο επιδιώκεται η ενίσχυση του παιδιού στην ενεργό δράση και συμμετοχή με το φυσικό, τεχνητό και κοινωνικό περιβάλλον. Βασικός σκοπός είναι να αποκτήσει πρόσβαση, πάντα στα πλαίσια των δυνατοτήτων του, σε ό,τι το περιβάλλει και να αποκτήσει αυτονομία και σιγουριά στις κινήσεις και μετακινήσεις του μέσα σε αυτό. Τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση καλούνται μέσα από την παρατήρηση και την άμεση

δράση να βιώσουν και να διαμορφώσουν την εικόνα εκείνη του περιβάλλοντος, που θα τους δώσει τη δυνατότητα να διευρύνουν τα όρια των προσωπικών τους δυνατοτήτων και επιλογών. Μόνο μέσα από αυτή τη διαδικασία θα περάσουν στη διαμόρφωση της προσωπικής τους ταυτότητας. Ο σκοπός του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου είναι να ενισχυθεί το παιδί στον τομέα της ανάπτυξης, διαμόρφωσης και τήρησης σχέσεων μέσα και έξω από το σχολικό περιβάλλον προκειμένου να διασφαλισθεί η σχολική και κοινωνική του ένταξη. Η ολοκλήρωση των στόχων διδασκαλίας πραγματοποιείται άμεσα μέσα από τη σύνδεσή τους με τα άλλα γνωστικά αντικείμενα. Αποφασιστικός είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού, καθώς το παιδί τον έχει ανάγκη όχι μόνο ως εκπαιδευτικό αλλά ιδιαίτερα ως συνάνθρωπο. Η κατηγορία της βαριάς νοητικής καθυστέρησης συνοδεύεται συχνά από διαταραχές στη συμπεριφορά και στην κοινωνική προσαρμογή, για αυτό πρέπει το παιδί να ενισχυθεί στον τομέα των κοινωνικών δεξιοτήτων με απώτερο σκοπό την κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη και την ανάπτυξη της μαθησιακής ικανότητας.

Λειτουργικές καταστάσεις στην καθημερινή ζωή: Η οργάνωση δραστηριοτήτων που ανταποκρίνονται στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο αποβλέπει στην ενίσχυση της σχέσης και της αλληλεπίδρασης του παιδιού με το γύρω κόσμο. Μέσα από τις δραστηριότητες στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να αναπτύξει σχέσεις με αντικείμενα και πρόσωπα από το περιβάλλον. Το παιδί καλείται να αντιληφθεί μέσα από καταστάσεις που είναι ήδη γνωστές και άμεσα βιώσιμες, ότι αποτελεί μέλος μιας ομάδας, ενός κοινωνικού συνόλου είτε αυτό είναι η οικογένεια είτε το σχολείο. Καλείται να ανακαλύψει τις σχέσεις με τους άλλους γύρω του και να αντιληφθεί τα αντικείμενα και τα υλικά σε ένα ευρύτερο λειτουργικό πλαίσιο. Οι δραστηριότητες θα πρέπει να είναι κατά τέτοιον τρόπο δομημένες, ώστε να παρέχουν συνοχή και να είναι λειτουργικές στην καθημερινή σχολική ζωή για το ίδιο το παιδί, προκειμένου να τις μεταφέρει στην καθημερινή του ζωή έξω από το σχολείο. Σημαντικό είναι να αποφευχθεί το ενδεχόμενο, οι οποιεσδήποτε συνήθειες με πρόσωπα ή αντικείμενα να μετατραπούν σε στερεοτυπίες.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	**ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ**	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**
Κοινωνικό περιβάλλον	Η/ Ο Νηπιαγωγός μέσα από μια χαλαρή, ευχάριστη και άνετη ατμόσφαιρα σε ελεύθερες ή οργανωμένες δραστηριότητες δίνει στο παιδί τη δυνατότητα με λεκτική περιγραφή και φυσική καθοδήγηση: Να βιώσει την παρουσία των Άλλων	► Να αντιληφθεί τη σημασία της συνύπαρξης: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός να δείξει τη συμπάθειά του προς το παιδί και να διαμορφώνει καταστάσεις κοινής ευχαρίστησης: κάποιο αγαπητό μουσικό κομμάτι 2) Η/Ο Νηπιαγωγός αναπτύσσει μια άμεσα προσωπική σχέση με το παιδί μέσα από το χαΐδεμα, αγκάλιασμα, ώστε το παιδί να αντιληφθεί ότι η συνύπαρξη με τον άλλο εξυπηρετεί κάποιες ανάγκες του ► Να δείξει ότι αντιλαμβάνεται την παρουσία άλλων προσώπων: 1) Μέσα στη σχολική ζωή δίνεται η δυνατότητα διαμόρφωσης καθημερινών καταστάσεων κοινής συνύπαρξης, για παράδειγμα κατά τη διάρκεια της σίτισης. 2) Η/Ο Νηπιαγωγός να οργανώνει ευκαιρίες κοινής συνύπαρξης με άλλα παιδιά, για παράδειγμα σε μια γιορτή γενεθλίων

Κοινωνικό περιβάλλον	Να αποδέχεται την επαφή και τις σχέσεις με τους Άλλους	► Να αντιλαμβάνεται και να αποδέχεται την επαφή με τους Άλλους: 1) Μέσα από την άμεση σωματική επαφή με την/τον παιδαγωγό συνηθίζει το παιδί στην παρουσία του και οργανώνει δραστηριότητες που εμπλέκουν και τα άλλα παιδιά 2) Με τη μέθοδο του «σφιχταγκαλιάσματος» η/ ο παιδαγωγός βοηθά το παιδί να αποδέχεται την παρουσία του άλλου, ως κατασταλτικού παράγοντα εντόνων καταστάσεων. ► Να προσαρμόζει συμπεριφορές και καταστάσεις ανάλογα με πρόσωπα: 1) Να αντιλαμβάνεται μέσα από χειρονομίες, λεκτικές εκφράσεις διαφορετικές καταστάσεις που συνδέονται με πρόσωπα. Για παράδειγμα την παρουσία του φυσικοθεραπευτή 2) Να συνηθίσει έναν συγκεκριμένο ομαδικό τρόπο χαιρετισμού προσέλευσης ή αποχώρησης. ► Να αναγνωρίζει τα πρόσωπα του οικείου περιβάλλοντος: 1) Να στρέφει το βλέμμα του όταν έρχεται να τον πάρει κάποιο οικείο πρόσωπο 2) Να κάνει κινήσεις ή χειρονομίες προσέγγισης προς τον παιδαγωγό
Κοινωνικό περιβάλλον		**Διαθεματική σύνδεση** με: Βίωση του Εαυτού (να βιώσει το σώμα του μέσα από διάφορες στάσεις), Εισαγωγή στη δόμηση της Επικοινωνίας (να εκπαιδευτεί στο συντονισμό των αισθήσεων), Δημιουργία-Έκφραση (να αποκτήσει μουσικές και ρυθμικές εμπειρίες), κ. λ. π.
	Να εντάσσεται στο κοινωνικό σύνολο	► Να τηρεί βασικούς κανόνες συμπεριφοράς: 1) Να μάθει να παραμένει στη θέση του κατά τη διάρκεια ομαδικών δραστηριοτήτων, όπως κατά τη διάρκεια της σίτισης. 2) Να περιμένει τη σειρά του όταν η/ ο Νηπιαγωγός ασχολείται με άλλο παιδί. ► Να δομήσει συνήθειες/ ρουτίνες σε σχέση με το σώμα και με το περιβάλλον: 1) Να αναγνωρίζει κανόνες που διέπουν μια διαδικασία. Για παράδειγμα η σίτιση γίνεται στο τραπέζι σε καθιστή θέση 2) Να αναγνωρίσει αντικείμενα που σχετίζονται με κάποιες καθημερινές δραστηριότητες ή με κάποια πρόσωπα.
	Να συμμετάσχει στη διαμόρφωση κοινωνικών δομών	► Να ξεκινά και να τελειώνει από κοινού μια δραστηριότητα: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να συμμετάσχει σε μια κοινή δραστηριότητα. Για παράδειγμα όλα τα παιδιά μαζί σε έναν κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο πειρα-

		ματίζονται με διάφορα μουσικά όργανα 2) Όλα τα παιδιά μαζί αγγίζουν ένα αντικείμενο, όπως στεφάνι ή σχοινί και το τραβούν από διαφορετικά σημεία ► Να κάνει κάτι για τους άλλους ή να δεχθεί άλλοι να κάνουν κάτι για αυτό: 1) Να τον σπρώχνουν στο αναπηρικό καροτσάκι ή να σπρώχνει κάποιο καροτσάκι 2) Να συμμετάσχει στο στρώσιμο του τραπεζιού και γενικότερα στη διαδικασία της σίτισης
Φυσικό περιβάλλον	Να αποκτήσει εμπειρίες από την επαφή του με τη φύση	► Να αποκτήσει εμπειρίες με τη φύση: Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει ευκαιρίες όπου το παιδί απολαμβάνει έξω στην αυλή τον ήλιο ή το γρασίδι ► Να δώσει προσοχή στη φύση: Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει ευκαιρίες όπου το παιδί έξω στην αυλή επικεντρώνεται στις αλλαγές, όταν βρίσκεται στον ήλιο και όταν είναι στη σκιά ► Να χαίρεται με τη φύση: Όταν βρέχει, με κατάλληλο ντύσιμο περπατάμε στη βροχή και πατάμε μέσα στις λακκούβες με νερό.
	Να αποκτήσει εμπειρίες με την επαφή με τα ζώα	► Να αντιληφθεί τα ζώα ως ζωντανούς οργανισμούς: Επίσκεψη σε αγρόκτημα ή σε χώρο όπου το παιδί θα έχει τη δυνατότητα να έρθει σε άμεση επαφή με ζώα και θα μπορεί να παρατηρήσει ότι τρώνε, περπατάνε κ. λ. π. ► Να αντιλαμβάνεται κινδύνους από τη συναναστροφή με ζώα: Μέσα από διάφορες δραστηριότητες η/ ο Νηπιαγωγός καθοδηγεί το παιδί να αντιληφθεί επικίνδυνες συμπεριφορές ζώων: όταν ο σκύλος γρυλίζει, ή η γάτα γουργουρίζει. ► Να βιώσει ένα αίσθημα χαράς με την επαφή με τα ζώα: Να αφουγκραστεί το κελάηδισμα των πουλιών, να παίξει με ένα σκύλο.
	Να αποκτήσει εμπειρίες με την επαφή με τα φυτά	► Να αποκτήσει εμπειρίες με οικεία φυτά/ φυτά της περιοχής και της εποχής: Η/Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες όπου το παιδί έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει εμπειρίες μέσα από όλες τις αισθήσεις από τα φυτά της περιοχής, όπως επίσκεψη σε βαμβακοκαλλιέργειες. ► Να βιώσει ότι τα φυτά εξυπηρετούν κάποιες ανάγκες του ανθρώπου: Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες όπου το παιδί έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει εμπειρίες χρήσης των φυτών μέσα από όλες τις αισθήσεις, όπως τη χρήση του βαμβακιού. ► Να βιώσει ένα αίσθημα χαράς με την

Φυσικό περιβάλλον	Να αντιληφθεί αλλαγές στις καιρικές συνθήκες	επαφή με τα φυτά: Η/ Ο Νηπιαγωγός φροντίζει να υπάρχουν στην τάξη λουλούδια, τα παιδιά μυρίζουν τα λουλούδια, παρατηρούν τους διάφορους χρωματισμούς ► Να αποκτήσει εμπειρίες με τις καιρικές αλλαγές: Όταν χιονίζει να συμμετάσχει στην κατασκευή χιονάνθρωπου ή να παίζει με τα άλλα παιδιά χιονοπόλεμο ► Να προσαρμόζεται σε καιρικές αλλαγές: Να παρατηρήσει το ρουχισμό με την αλλαγή του καιρού. Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει διαδικασίες κατά τις οποίες το παιδί βιώνει τις αλλαγές του καιρού για παράδειγμα 1) όταν βρέχει ανοίγουμε την ομπρέλα, 2) στον ήλιο φοράμε καπέλο για τον ήλιο ή γυαλιά ηλίου. Αυτές οι δραστηριότητες είναι καλό να πραγματοποιούνται μπροστά στον καθρέφτη, οπότε το παιδί να παρατηρεί τις αλλαγές πάνω στο σώμα του σε σχέση με τον καιρό.
Τεχνητό Περιβάλλον	Να αποδέχεται υλικά/ αντικείμενα και να ασχολείται με αυτά Να χρησιμοποιεί υλικά/ αντικείμενα σκόπιμα και κατάλληλα	► Να γνωρίσει τα διάφορα υλικά:1) Να αντιλαμβάνεται τα υλικά/ αντικείμενα με τις αισθήσεις. Υλικά που μαζί με τον παιδαγωγό τα αντιλαμβάνεται μέσα από την αφή τραχιά, σκληρά, μαλακά 2) Να δοκιμάζει υλικά και να γνωρίζει διαφορές. Υλικά που δοκιμάζοντας να τα πάρει να καλείται να γνωρίσει διαφορές, για παράδειγμα μια μπάλα και ένα μπαλόνι Να χρησιμοποιεί τα διάφορα υλικά: 1) Να αντιληφθεί και να επαναλαμβάνει τυχαίες χειρωνακτικές ενέργειες με υλικά. Μέσα σε μια λεκάνη με ρεβίθια να προσπαθήσει να πιάνει τα ρεβίθια ένα ένα με τα δάχτυλά του 3) Να αναγνωρίζει προσωπικό του έργο. **Διαθεματική σύνδεση** με: Αυτοεξυπηρέτηση και Υγιεινή σώματος (να γνωρίσει τη λειτουργικότητα του κουμπώματος ή δεσίματος), Βίωση του Εαυτού (να ενισχυθεί η λεπτή κινητικότητα), Εισαγωγή στη δόμηση της μαθηματικής σκέψης (να βιώσει τη σχέση τοπικών και χρονικών γεγονότων), κ. λ. π. ► Να συνδέσει μια κίνηση με ένα εργαλείο: Παιχνίδια-εργαλεία από ξύλο ή από πλαστικό δίνουν τη δυνατότητα στο παιδί μέσα από οργανωμένη δραστηριότητα να συνδέσει κάποιες τυπικά αναγνωρίσιμες κινήσεις με εργαλεία, όπως το σφυρί ► Να ολοκληρώσει μια απλή ή πολλαπλή εργασία: Όταν το παιδί καταφέρνει

Τεχνητό Περιβάλλον	Να εκτελεί για κάποιο χρονικό διάστημα μια εργασία	να χτυπά με το παιχνίδι-σφυρί, τότε η/ ο παιδαγωγός δομεί μια δραστηριότητα, ώστε το παιδί να χτυπά με συγκεκριμένο στόχο ένα άλλο ξύλο. ► Να αναγνωρίζει κινδύνους από τη χρήση υλικών και εργαλείων: Η/ Ο Νηπιαγωγός σε διάφορες ευκαιρίες όπως κατά τη σίτιση δίνει οδηγίες για τους κινδύνους της άστοχης χρήσης του μαχαιριού ή ότι η θέση του μαχαιριού είναι πάνω στο τραπέζι και δεν τρέχουμε με αυτό γύρω γύρω στην τάξη. ► Να αναπτύξει την ικανότητα να αποδέχεται και να συμμετάσχει σε μια δραστηριότητα για αρκετό χρόνο: Δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να αποδέχεται τη δομή μιας δραστηριότητας και να συμμετάσχει σε αυτήν για αρκετό χρονικό διάστημα, όπως μια κατασκευή με ζυμάρι ► Να συνηθίσει θορύβους μιας δραστηριότητας: Για παράδειγμα στη μουσική γωνιά

2.10. ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ - ΕΚΦΡΑΣΗ

Η δημιουργικότητα αποβλέπει στην ενίσχυση της σκέψης μέσα από τις προσωπικές επιλογές και προτιμήσεις. Η προσχολική ηλικία είναι η πλέον κατάλληλη για την προαγωγή της δημιουργικής έκφρασης. Μέσα από τις δραστηριότητες στον τομέα αυτό ενισχύεται η αντίληψη και η έκφραση και δίνεται στο παιδί τη δυνατότητα να αποκτήσει την αίσθηση του ωραίου και της προσωπικής απόλαυσης. Η ιδιαιτερότητα της κατάστασης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση καθιστά αναγκαία την οργάνωση δραστηριοτήτων αισθητικής αγωγής, καθώς για παράδειγμα οι μουσικές και ρυθμικές δραστηριότητες δίνουν την ευκαιρία στο παιδί να βιώσει τον εαυτό του μέσα από ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες. Άλλωστε το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο κατά βάση εμπερικλείει στόχους που σχετίζονται με τις αισθήσεις. Απώτερος σκοπός είναι το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση να γνωρίσει και να προσανατολίζεται στον άμεσο και ευρύ περιβάλλον, να αποκτήσει την αίσθηση του ελεύθερου χρόνου και να μπορέσει να τον οργανώσει επιτυγχάνοντας έτσι τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Το παιδί μαθαίνει να αντιλαμβάνεται το περιβάλλον του με μια διαφορετική διάσταση, καθώς γίνεται συν-δημιουργός και συν-εκφραστής του «κόσμου των αισθήσεων».

Λειτουργικές καταστάσεις στην καθημερινή ζωή: Η μάθηση συνδέεται άμεσα με καταστάσεις των οποίων χαρακτηριστικά είναι το παιχνίδι, η χαρά, το βίωμα και η ελευθερία των επιλογών. Το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση έχει ανάγκη όπως κάθε άλλο παιδί να αφήσει το «σημάδι» του μέσα από απλά έργα. Οι δραστηριότητες προσανατολίζονται στα ενδιαφέροντα, στις ιδιαιτερότητες και στις εμπειρίες των παιδιών, ώστε να διευρυνθεί το ήδη γνωστό τους πλαίσιο δράσης σε καθημερινή βάση. Κατ΄ αυτόν τον τρόπο διαφυλάττεται το δυναμικό αντίληψης και έκφρασης του παιδιού μέσα από την αποκωδικοποίηση και αναγνώριση της πραγματικότητας (προσώπων, αντικειμένων, καταστάσεων) με εργαλείο τον τομέα της αισθητικής αγωγής υπό μια ευρεία έννοια. Επειδή το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση μπορεί μόνο επιφανειακά να αντιληφθεί αντικείμενα, καταστάσεις και χώρους, μέσα από αισθητικές δραστηριότητες δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να ενισχυθεί στην παρατήρηση και στη διαφοροποίηση μέσα από καταστάσεις που ζει και από εικόνες που παρατηρεί.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Βίωση του φυσικού και τεχνητού περιβάλλοντος μέσα από τις αισθήσεις	Η/ Ο Νηπιαγωγός μέσα από μια χαλαρή, ευχάριστη και άνετη ατμόσφαιρα σε ελεύθερες ή οργανωμένες δραστηριότητες δίνει στο παιδί τη δυνατότητα με λεκτική περιγραφή και φυσική καθοδήγηση:	
	Να αποκτήσει εμπειρίες με υλικά και αντικείμενα του φυσικού και τεχνητού περιβάλλοντος	► Να αποκτήσει εμπειρίες με φυσικό υλικό: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός αρχικά, για 2-3 λεπτά, δίνει υλικό (νερό, άμμο, πηλό, ξύλο, πέτρες, χαρτί) στο παιδί και το αφήνει να έρθει σε επαφή με αυτό και να πειραματιστεί. Στη συνέχεια το κατευθύνει σε συγκεκριμένη δράση. 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες με αυτά τα υλικά δίνοντας τη δυνατότητα στο παιδί να αποκτήσει εμπειρίες από τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες τους. Για παράδειγμα το νερό μπορεί να έχει διαφορετικές θερμοκρασίες, να παγώνει και να λιώνει. ► Να αποκτήσει εμπειρίες για τις ιδιότητες και τη χρήση αντικειμένων (τεχνητό περιβάλλον): 1) Το παιδί γεμίζει και αδειάζει έναν κουβά με άμμο ή με κάποιο άλλο υλικό. 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες με σαπουνόφουσκες και μπαλόνι. Το παιδί παρατηρεί, παίζει, δημιουργεί σαπουνόφουσκες, φουσκώνει και ξεφουσκώνει μπαλόνι
	Να αποκτήσει εμπειρίες αντικειμένων σε σχέση με καταστάσεις (χώρου και χρόνου)	► Να γνωρίσει τη χρήση των αντικειμένων σε καθημερινές καταστάσεις: 1) Χρήση του μαχαιριού, του πιρουνιού κ. λ. π. 2) Να αντιληφθεί τη διαφορά ανάμεσα στον ήχο του κουδουνιού για διάλειμμα και τον ήχο του τηλεφώνου ► Να αντιλαμβάνεται τη χρήση των αντικειμένων σε οργανωμένες καταστάσεις: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός τοποθετεί κάποια αντικείμενα ως εμπόδια τα οποία το παιδί καλείται να ξεπεράσει κατά τη διάρκεια της μετακίνησής του στο χώρο 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός κρύβει κάποιο αντικείμενο κάτω από ένα ύφασμα/ πανί και το παιδί πρέπει να τραβήξει του ύφασμα και να αποκαλύψει το αντικείμενο
	Να αναγνωρίζει και να δημιουργεί ίχνη	► Να δημιουργεί και να παρατηρεί ίχνη που προκλήθηκαν από κινήσεις: Η/ Ο Νηπιαγωγός δημιουργεί καταστάσεις όπου το παιδί δημιουργεί ίχνη σε κίνη-

		ση. 1) Με ένα στραγγιστήρι το παιδί με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού απλώνει αλεύρι ή άμμο στο τραπέζι. Κατόπιν κάνοντας κινήσεις με τα δάχτυλα πάνω στην επιφάνεια δημιουργεί σχήματα 2) Μια σακούλα με νερό στην οποία υπάρχει μια μικρή τρύπα. Καθώς το παιδί μετακινείται και την κρατά αφήνει πίσω του ίχνη ► Να δημιουργεί και να παρατηρεί τυπώματα: 1) Αφήνει σημάδια στο χιόνι 2) Χρησιμοποιεί την παλάμη του ως «σφραγίδα». Η παλάμη βουτηγμένη σε δαχτυλομπογιές και δημιουργεί αποτυπώματα στο χαρτί
Χειροτεχνικές δραστηριότητες	Να γνωρίσει τα μέσα και τα υλικά της χειροτεχνίας Να αποκτήσει εμπειρίες από τη χρήση διάφορων τεχνικών επεξεργασίας Να βιώσει τις χειροτεχνικές δραστηριότητες ως μια μορφή επικοινωνίας και έκφρασης	► Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες μέσα από τις οποίες το παιδί έρχεται σε επαφή με υλικά και μέσα χειροτεχνίας: πινέλο (διάφορα μεγέθη), μαρκαδόροι, ψαλίδι, κηρομπογιές, δαχτυλομπογιές, διάφορα είδη χαρτιού, υφάσματα, νήματα, πηλός, πλαστελίνη, κόλλα. Δίνεται χρόνος στο παιδί να ασχοληθεί και να πειραματιστεί με ή χωρίς βοήθεια με τα υλικά προκειμένου να βιώσει τις διαφορές και τις ιδιότητες τους. **Διαθεματική Σύνδεση** με: Βίωση του Εαυτού (να αντιλαμβάνεται απτικά ερεθίσματα), Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον (να αποδέχεται υλικά/ αντικείμενα και να ασχολείται με αυτά), Εισαγωγή στη δόμηση της επικοινωνίας (να εκπαιδευτεί στο συντονισμό των αισθήσεων), κ. λπ. ► Η/Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες κατά τις οποίες το παιδί αποκτά εμπειρίες από τις διάφορες τεχνικές επεξεργασίας, από τις πιο απλές βασικές μέχρι πιο σύνθετες, ανάλογα με τις δυνατότητες του παιδιού: ζωγραφική – ιχνογραφία (ελεύθερο σχέδιο, πειραματισμοί με χρώματα), πλαστική (πλαστελίνη, ζυμάρι, πηλό), κολλάζ (χρήση κόλλας και άχρηστων υλικών από εφημερίδες, περιοδικά, όσπρια), χαρτοκοπτική (κόψιμο ή σκίσιμο χαρτιού), τυπώματα κ. λ. π. ► Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο (χρονικά και χωρικά) προκειμένου το παιδί να συνδέσει τις δραστηριότητες με καταστάσεις της ζωής: χριστουγεννιάτικη γιορτή, γενέθλια, απόκριες κ.λπ. Μέσα από αυτές τις δραστηριότη-

		τες έχει το παιδί τη δυνατότητα να συμμετάσχει στο στολισμό και τη διαμόρφωση του χώρου της τάξης ή του σχολείου και να αποκτήσει εμπειρίες έκφρασης και επικοινωνίας (ομαδικές δραστηριότητες).
Μουσική και Ρυθμική Αγωγή	Να αποκτήσει μουσικές και ρυθμικές εμπειρίες	► Να αποκτήσει μουσικά βιώματα: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες συνδυάζοντας μουσικά ακούσματα: κάποιο συγκεκριμένο τραγούδι κατά την προσέλευση και κατά την αποχώρηση 2) Το παιδί ακούει ένα μουσικό κομμάτι πάνω σε χαρτί με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού ζωγραφίζει μιμούμενο το ρυθμό του κομματιού ► Να αποκτήσει ρυθμικές εμπειρίες: 1) Το παιδί με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού συνοδεύει ρυθμικά με παλαμάκια, γονυκρότημα, στράκες κ.λπ. ένα τραγούδι 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός τοποθετεί τα χέρια του παιδιού πάνω στα ηχεία ενός ηχοσυστήματος προκειμένου να βιώσει τις ρυθμικές – παλμικές δονήσεις, χτυπώντας παράλληλα το ρυθμό ελαφρά στην πλάτη του.
	Να βιώσει την έννοια του ήχου	► Να αποκτήσει ηχητικές εμπειρίες: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός τραγουδά στο αυτί του παιδιού ή παράγει ήχους από διάφορα αντικείμενα προκειμένου να στρέψει το παιδί το βλέμμα του. 2) Το παιδί καλείται να συνδέσει ήχους με πρόσωπα, αντικείμενα ή ζώα. Για παράδειγμα τον ήχο της καμπάνας της εκκλησίας ή τον ήχο του κουδουνιού του σχολείου για το διάλειμμα ► Να αρθρώνει διάφορους ήχους: 1) Μπροστά στον καθρέφτη με τη βοήθεια κάποιου μουσικού – ρυθμικού ή ηχητικού ερεθίσματος το παιδί παροτρύνεται να αναπαράγει κάποιον ήχο (φ, ζ, α, ε, κ. λ. π.) 2) Σε σχέση με κάποιον ήχο ή φθόγγο που παράγει το παιδί η/ ο Νηπιαγωγός με ανάλογο ρυθμικό ερέθισμα, όπως ελαφρύ χτύπημα στην πλάτη προσπαθεί να δομήσει, να οργανώσει τον ήδη παραγόμενο ήχο, όπως σε σταθερό ρυθμικό α,α,α, ή σε συνεχόμενο αααααααα
	Να γνωρίσει τα στοιχεία του μουσικού ήχου	► Να αντιληφθεί την έννοια της διάρκειας και της παύσης: 1) Το παιδί καλείται με τη βοήθεια της/του Νηπιαγωγού να χτυπήσει παλαμάκια ή να κινηθεί γρήγορα ή αργά ανάλογα με το μουσικό-ρυθμικό ερέθισμα 2) Όταν το

Μουσική και Ρυθμική Αγωγή		παιδί ακούει ένα τραγούδι που του αρέσει και παράγει κάποιον ήχο, με τη βοήθεια της/του Νηπιαγωγού μαθαίνει να σταματά μόλις σταματήσει το τραγούδι ► Να αποκτήσει εμπειρίες έντασης: 1) Μπροστά στο κασετόφωνο βάζοντας τα μπάσα η/ο Νηπιαγωγός τοποθετεί τα χέρια του παιδιού στα ηχεία και αλλάζει την ένταση 2) Η/Ο Νηπιαγωγός μιλά στο παιδί άλλοτε δυνατά και άλλοτε πιο σιγά προσαρμόζοντας την ένταση της φωνής του ανάλογα με την κατάσταση, για παράδειγμα αυξάνει την ένταση όταν είναι να του επισημάνει κάτι και την χαμηλώνει κάνοντάς την πιο γλυκιά όταν είναι να το επιβραβεύσει για κάτι που έκανε
	Να γνωρίσει τα μουσικά όργανα	► Να πειραματιστεί με τα μουσικά – ρυθμικά όργανα: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να δοκιμάσει και να πειραματιστεί με το ντέφι, τα κουδουνάκια, το ταμπουρίνο, τις μαράκες κ. λ. π. (μουσικά – ρυθμικά όργανα του Συστήματος Orff) 2) Αν υπάρχει δυνατότητα το παιδί πρέπει να γνωρίσει και άλλα μουσικά όργανα όπως πνευστά (φλογέρα) ► Να κάνει χρήση κάποιου μουσικού οργάνου: 1) Το παιδί με ή χωρίς τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού χτυπά ρυθμικά το ταμπουρίνο ως συνοδεία σε κάποιο τραγούδι 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός χρησιμοποιεί κάποιο ή κάποια μουσικά όργανα για να δομήσει δραστηριότητες: η προετοιμασία για την αποχώρηση συνοδεύεται από τον ήχο του ντεφιού
	Να βιώσει τη μουσική ως μέσο έκφρασης	► Η μουσική ως μέσο ενεργοποίησης και χαλάρωσης: Η/ Ο Νηπιαγωγός συνδυάζει έντονη μουσική ή ρυθμό για να ενεργοποιήσει το παιδί στην κίνηση και χαλαρωτική, όταν το παιδί χρειάζεται να χαλαρώσει ► Να εκφράζεται μέσα από κινήσεις: 1) Μέσα από μιμητικές κινήσεις και χειρονομίες: Το παιδί με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού μιμείται κινήσεις από κάποιο τραγουδοπαιχνίδι «Χαρωπά τα δυο μου χέρια» 2) Μέσα από αυτοσχέδιες, χορευτικές κινήσεις: Μουσικά κομμάτια με απλές ρυθμικές δομές δίνουν τη δυνατότητα για εκμάθηση απλών κινήσεων (π.χ. ένα βήμα μπροστά ένα πίσω, παλινδρομική κίνηση του σώματος)

Μουσική και Ρυθμική Αγωγή	Να αποκτήσει κοινωνικές εμπειρίες μέσα από μουσικές – ρυθμικές δραστηριότητες	► Να συνοδεύει ηχητικά κάποιο τραγούδι: Ανάλογα με τους ήχους, συλλαβές που παράγει το παιδί μαθαίνει να συνοδεύει ηχητικά ένα αγαπημένο τραγούδι, αλλάζοντας με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού το χρώμα ή την ένταση ή τη διάρκεια της φωνής του **Διαθεματική σύνδεση** με: Εισαγωγή στη δόμηση της επικοινωνίας (να εξασκήσει τα όργανα ομιλίας), Σχέση και Αλληλεπίδραση με το περιβάλλον (να βιώσει την παρουσία των Άλλων), Βίωση του Εαυτού (να αντιλαμβάνεται ήχους και θορύβους), κ. λ. π. ► Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει ομαδικές μουσικές δραστηριότητες προκειμένου τα παιδιά να συμμετάσχουν στη μουσική γωνία σε ένα μουσικό δρώμενο, συνοδεύοντας για παράδειγμα ρυθμικά ένα τραγούδι ► Στα πλαίσια διαφόρων εορτών (σχολικών, θρησκευτικών, εθνικών) και πολιτιστικών εκδηλώσεων οργανώνονται διάφορες μουσικές δραστηριότητες ή η μουσική πλαισιώνει ένα μέρος των εκδηλώσεων αυτών
Μορφές θεατρικής έκφρασης	Να αποκτήσει εμπειρίες με αντικείμενα, πρόσωπα και καταστάσεις μέσα από το παιχνίδι (μιμητικό, ρόλων) Να γνωρίσει το κουκλοθέατρο και το παιχνίδι με τις κούκλες ως μέσο έκφρασης	► Να χρησιμοποιεί διάφορα μέσα/ υλικά ως μια μορφή έκφρασης: Σε γωνίες απασχόλησης (γωνία κουκλόσπιτου ή γωνιά με καθρέφτη) το παιδί πειραματίζεται με διάφορα είδη ενδυμασίας (γυαλιά, καπέλα, ρουχισμός) πάνω στο σώμα του και παρατηρεί τον εαυτό του στον καθρέφτη ► Να μιμηθεί κινήσεις ή ήχους από ζώα: Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες όπου το παιδί φορά μια μάσκα κάποιου ζώου ή είναι βαμμένο το πρόσωπο του παιδιού στη μορφή κάποιου ζώου. Το παιδί καλείται να μιμηθεί τον ήχο ή την κίνηση του ζώου ► Να γνωρίσει τις διάφορες κούκλες: Κάθε είδος κούκλας παρέχει στο παιδί διαφορετικές εμπειρίες 1) Κούκλες και αρκουδάκια στο κουκλόσπιτο 2) Δακτυλοκούκλες, μαριονέτες, κούκλες κουκλοθέατρου, φιγούρες καραγκιόζη. ► Να παρακολουθεί μια παράσταση κουκλοθέατρου: Η/Ο Νηπιαγωγός παίζει μια παράσταση στη γωνιά του κουκλοθέατρου.

	Να γνωρίσει το θέατρο σκιών και τις αλλαγές στις διάφορες μορφές	► Να πειραματιστεί με τα φώτα: 1) Να αποκτήσει εμπειρίες της σκιάς του σώματός του και άλλων αντικειμένων 2) Να αντιληφθεί κινήσεις και χρωματισμούς των φώτων ► Να παρακολουθήσει μια παράσταση θεάτρου σκιών: Η/ Ο Νηπιαγωγός παίζει μια παράσταση θεάτρου σκιών
	Να βιώσει τις διάφορες μορφές θεατρικής έκφρασης ως κοινωνικού γεγονότος	► Στα πλαίσια διαφόρων εορτών (σχολικών, θρησκευτικών, εθνικών) και πολιτιστικών εκδηλώσεων οργανώνονται διάφορες δραστηριότητες θεατρικής έκφρασης κατά τις οποίες δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να συμμετάσχει με οποιοδήποτε τρόπο.

1ο ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

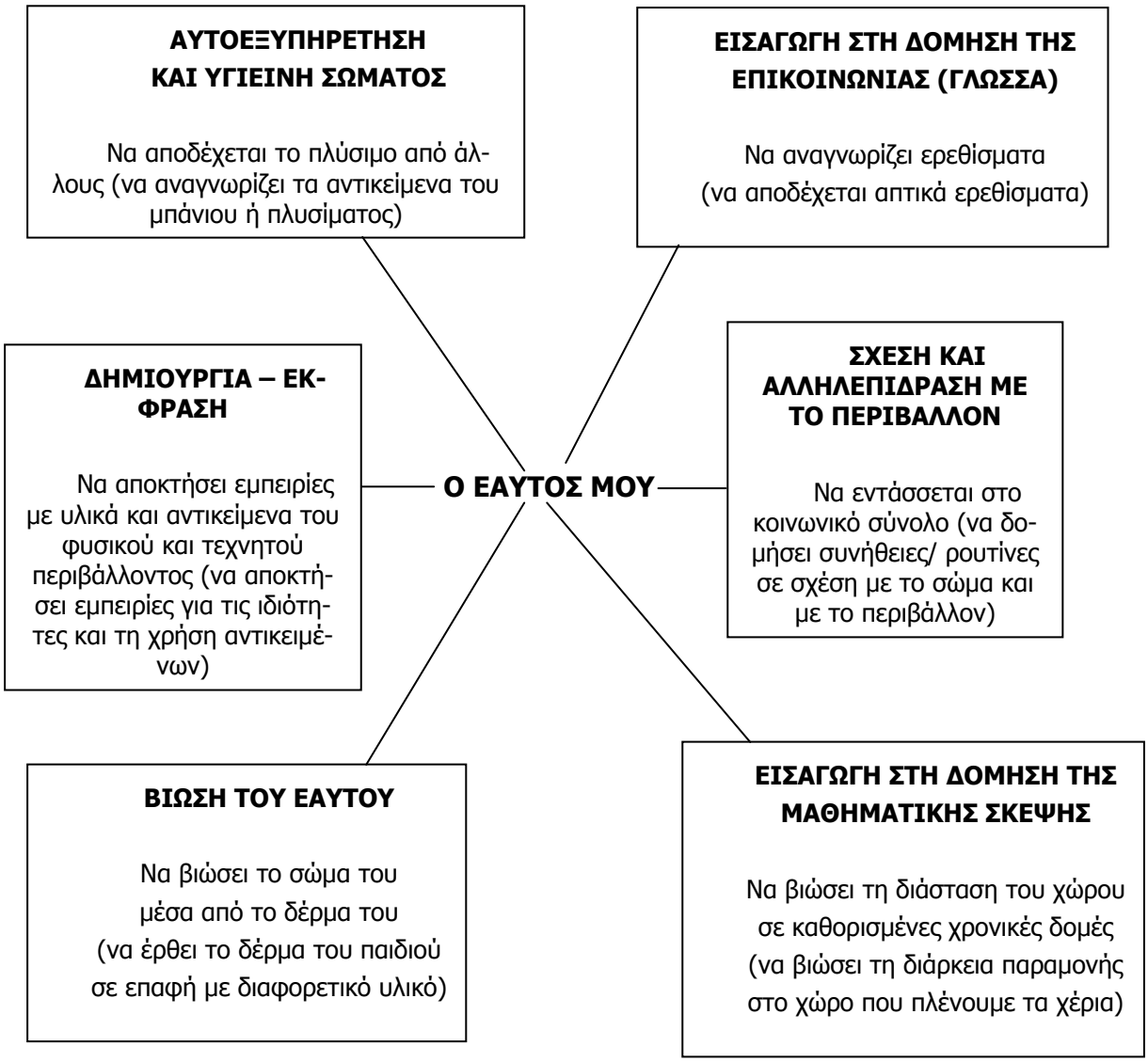

Δραστηριότητες για όλα τα γνωστικά αντικείμενα

1. **Βίωση του Εαυτού:** Η/ Ο Νηπιαγωγός βάζει σε μια λεκάνη χλιαρό νερό και σαπούνι με απαλό άρωμα και πλένει τα χέρια του παιδιού χρησιμοποιώντας διάφορα σφουγγάρια (μαλακής ή σκληρής υφής). Φροντίζει να δίνει ερεθίσματα στο εσωτερικό και εξωτερικό μέρος της παλάμης, μία στο ένα χέρι μία στο άλλο.
2. **Αυτοεξυπηρέτηση και Υγιεινή Σώματος:** Χρησιμοποιούνται σταθερά τα ίδια υλικά για τη διαδικασία του πλυσίματος των χεριών. Στο τέλος η/ ο Νηπιαγωγός ζητά από το παιδί να της/ του δώσει τα χέρια για να τα σκουπίσει με την πετσέτα (μπορεί να προτιμηθεί ένα συγκεκριμένο χρώμα πετσέτας για κάθε παιδί).
3. **Εισαγωγή στη Δόμηση της Επικοινωνίας (Γλώσσα):** Κατά τη διάρκεια του πλυσίματος των χεριών επιλέγεται η θερμοκρασία του νερού να μην είναι πάντα ίδια ή τα σφουγγάρια να είναι διαφορετικής υφής ή τα σαπούνια διαφορετικής οσμής. Αν υπάρχει άμεσα ζεστό νερό μπορεί η/ ο Νηπιαγωγός να δώσει στο παιδί ερεθίσματα σταδιακής αλλαγής τη θερμοκρασίας του νερού.
4. **Εισαγωγή στη Δόμηση της Μαθηματικής Σκέψης (Μαθηματικά):** Η/ Ο Νηπιαγωγός πριν το φαγητό πλένει τα χέρια του παιδιού. Μπορεί να δημιουργήσει επιπλέον μια άνετη και ήρεμη ατμόσφαιρα με απαλή, χαλαρωτική μουσική. Καλό είναι κατά τη διάρκεια του πλυσίματος να επιλέγεται μια συγκεκριμένη μουσική που όταν θα σταματά θα δηλώνει το τέλος της δραστηριότητας.
5. **Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον:** Η/ Ο Νηπιαγωγός έχοντας δομήσει τη διαδικασία του πλυσίματος ακολουθεί την ίδια σειρά στην εκτέλεσή της δίνοντας στο παιδί τη δυνατότητα να αναγνωρίσει και να αποδέχεται τους κανόνες ή και τα αντικείμενα που σχετίζονται με τη διαδικασία αυτή.
6. **Δημιουργία – Έκφραση:** Το παιδί με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού γεμίζει ή αδειάζει τη λεκάνη με το νερό ή βουτά το σφουγγάρι στο νερό και μετά το στραγγίζει με τα δύο του χέρια.

Υλικά και Μέσα

- Νερό, σφουγγάρια, σαπούνι, πετσέτα, λεκάνη

Αξιολόγηση

- Η αξιολόγηση γίνεται για κάθε γνωστικό αντικείμενο ξεχωριστά. Ελέγχεται ο βαθμός βοήθειας που χρειάζεται το παιδί για να ολοκληρώσει τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Επίσης ελέγχεται σε ποιο βαθμό έχει κατακτήσει ένα παιδί κάποιες βασικές δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση του συγκεκριμένου στόχου. Οι μορφές αξιολόγησης είναι οι προτεινόμενες του Δ.Ε.Π.Π.Σ.: αρχική/ διαγνωστική, διαμορφωτική/ σταδιακή και τελική/ συνολική. Απαραίτητη είναι η συστηματική παρατήρηση και καταγραφή όλων εκείνων των αντιδράσεων του παιδιού που θα συμβάλουν σε μια πιο αντικειμενική αξιολόγηση.

Εξατομικευμένο Πρόγραμμα

- Το συγκεκριμένο σχέδιο μπορεί και πρέπει να λάβει χώρα εξατομικευμένα καθώς βασίζεται σε ατομικές δεξιότητες και ικανοποιεί ατομικές ανάγκες. Ίσως να χρειαστεί η/ ο Νηπιαγωγός να προσαρμόσει τον περιβάλλοντα χώρο στις ατομικές ανάγκες του κάθε παιδιού ή να κάνει χρήση διαφορετικού υλικού, καθώς κάθε παιδί έχει ξεχωριστές ικανότητες και ευαισθησίες (όσον αφορά για παράδειγμα την αίσθηση της αφής ή της οσμής)

Εμπλοκή Γονέων:

- Πριν ακόμα ξεκινήσει η οργάνωση αυτής της διαδικασίας η/ο Νηπιαγωγός ενημερώνεται για τις συνήθειες του παιδιού κατά τη διάρκεια του πλυσίματος, προκειμένου να οργανωθούν οι οικείες εμπειρίες του παιδιού για να αισθανθεί αυτό άνετα. Κατόπιν γίνεται ενημέρωση στους γονείς για τον τρόπο που γίνεται η χρήση των υλικών, την τοποθέτηση του σώματος του παιδιού, τη διαμόρφωση του χώρου, καθώς και την προετοιμασία της διαδικασίας (έναρξη και λήξη).

2ο ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

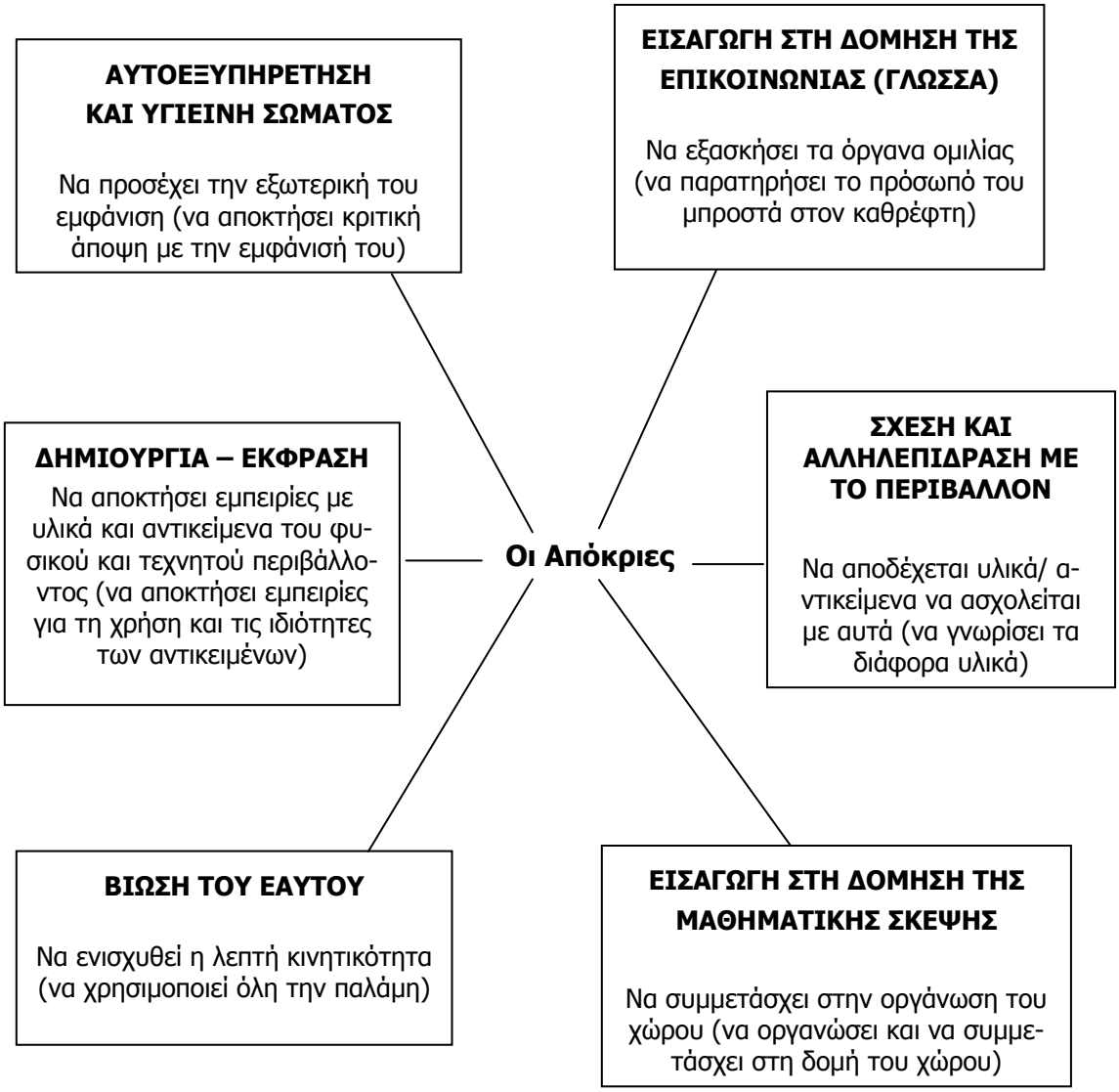

Δραστηριότητες για όλα τα γνωστικά αντικείμενα

1. **Βίωση του Εαυτού:** Η/Ο Νηπιαγωγός βάζει μέσα σε μια λεκάνη κομφετί και την τοποθετεί μπροστά στο παιδί. Το παιδί με ή χωρίς τη βοήθειά της/ του βάζει το ένα χέρι του (ή και τα δύο ανάλογα με το μέγεθος της λεκάνης). Αρχικά κάνει κάποιες ελεύθερες κινήσεις μέσα στα κομφετί και κατόπιν η/ ο Νηπιαγωγός παροτρύνει να πιάσει κομφετί με την παλάμη του, να σηκώσει το χέρι ψηλά και μετά να ανοίξει την παλάμη και να αφήσει να πέσουν τα κομφετί μέσα στη λεκάνη πάλι.

2. **Αυτοεξυπηρέτηση και Υγιεινή Σώματος:** Μπροστά στον καθρέφτη δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να πειραματιστεί με διάφορα καπέλα, γυαλιά, μάσκες και να δείξει με όποιο τρόπο μπορεί (λεκτικά/ μη λεκτικά) αν του αρέσει κάτι. Η/ Ο Νηπιαγωγός συνοδεύει και παροτρύνει το παιδί λεκτικά.
3. **Εισαγωγή στη Δόμηση της Επικοινωνίας (Γλώσσα):** Η/ Ο Νηπιαγωγός κάθεται με το παιδί μπροστά στον καθρέφτη και παροτρύνει το παιδί να κάνει κινήσεις της στοματικής περιοχής: βγάζει τη γλώσσα για να κοροϊδέψει, χαμογελά, γελά (ενώ το γαργαλάει), ανοίγει το στόμα σα λύκος, κάνει διάφορες γκριμάτσες (θυμώνω, κλαίω κ.λπ.)
4. **Εισαγωγή στη Δόμηση της Μαθηματικής Σκέψης (Μαθηματικά):** Με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού συμμετάσχει στον αποκριάτικο στολισμό της τάξης: κρεμά στον τοίχο μάσκες, από τη μια μεριά στην άλλη γιρλάντες, σε κάποια άλλα σημεία σερπαντίνες κ.λπ.
5. **Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον:** Η/Ο Νηπιαγωγός δίνει διαφορετικά είδη χαρτιού στο παιδί και καλείται το παιδί να πειραματιστεί με την υφή τους, τη δυνατότητα σκισίματος: από εφημερίδες, κανσόν, γκοφρέ, χαρτί περιτυλίγματος, κ.λπ.
6. **Δημιουργία – Έκφραση:** Η/Ο Νηπιαγωγός βοηθά το παιδί να φτιάξει από γλασέ χαρτί με διακορευτή κομφετί, το οποίο συγκεντρώνει μέσα σε μια λεκάνη (αυτό μπορεί να είναι και το υλικό για τη δραστηριότητα στο αντικείμενο Βίωση του Εαυτού)

Υλικά και Μέσα

- Χαρτί (γλασέ, γκοφρέ, κανσόν κ.λπ.), κομφετί, λεκάνη, σερπαντίνες, διακορευτής

Αξιολόγηση

- Η αξιολόγηση γίνεται για κάθε γνωστικό αντικείμενο ξεχωριστά. Ελέγχεται ο βαθμός βοήθειας που χρειάζεται το παιδί για να ολοκληρώσει τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Επίσης ελέγχεται σε ποιο βαθμό έχει κατακτήσει ένα παιδί κάποιες βασικές δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση του συγκεκριμένου στόχου. Οι μορφές αξιολόγησης είναι οι προτεινόμενες του Δ.Ε.Π.Π.Σ.: αρχική/ διαγνωστική, διαμορφωτική/ σταδιακή και τελική/ συνολική. Απαραίτητη είναι η συστηματική παρατήρηση και καταγραφή όλων εκείνων των αντιδράσεων του παιδιού που θα συμβάλουν σε μια πιο αντικειμενική αξιολόγηση.

Εξατομικευμένο Πρόγραμμα

- Όλες οι δραστηριότητες εκτός από αυτές στην Εισαγωγή στη δόμηση της μαθηματικής σκέψης και στη Σχέση και Αλληλεπίδραση με το περιβάλλον χρειάζονται εξατομίκευση προκειμένου να ενισχυθεί το παιδί στο στόχο που τέθηκε. Άλλωστε αυτό φαίνεται και από τον τρόπο που είναι οργανωμένες.

Εμπλοκή Γονέων

- Θα μπορούσε να προταθεί στους γονείς να ακολουθήσουν έναν ανάλογο στολισμό ή ανάλογη διαδικασία στολισμού του δωματίου του παιδιού.

2.11. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ/ ΤΟΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟ

2.11.1. Μεθοδολογία ειδικής εκπαιδευτικής παρέμβασης

2.11.1.1. Εκπαιδευτική διάγνωση

Η οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας βασίζεται στο αναπτυξιακό και μαθησιακό επίπεδο του παιδιού. Προκειμένου αυτό να επιτευχθεί και να γίνει γνωστό απαιτείται αρχικά συστηματική παρατήρηση και καταγραφή των ικανοτήτων του παιδιού στους διάφορους τομείς ανάπτυξης, όπως αυτοί εκπροσωπούνται από τα γνωστικά αντικείμενα. Με βάση τους στόχους που τίθενται στο συγκεκριμένο Αναλυτικό Πρόγραμμα η/ ο Νηπιαγωγός δημιουργεί μια λίστα με βασικές δεξιότητες που θα ανταποκρίνονται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό στο επίπεδο του παιδιού. Στην περίπτωση μιας συμπεριφοράς ή μιας δεξιότητας που έχει παρατηρηθεί, θα πρέπει οπωσδήποτε να γίνεται έλεγχος ως ένα είδος επιβεβαίωσης αυτού που εντοπίστηκε. Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να συμβάλουν και άλλα άτομα από το χώρο του σχολείου (ψυχολόγος, εργοθεραπεύτρια κ.λπ.) προκειμένου να διασφαλιστεί μια πιο επικυρωμένη και διεπιστημονική γνώμη. Σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται για αξιολόγηση αλλά για τη δημιουργία μιας πλήρους εικόνας για τα ατομικά μαθησιακά βήματα του παιδιού. Όσο και αν η εκπαιδευτική διάγνωση είναι έργο διεπιστημονικής ομάδας, η/ ο Νηπιαγωγός πρέπει να είναι σε θέση να απαντήσει σε ερωτήματα όπως: τι μπορούν να κάνουν τα παιδιά, τι μπορούν να κάνουν με μικρή βοήθεια και τι μπορούν να κάνουν μόνο με αρκετή βοήθεια. Η εξακρίβωση του μαθησιακού προφίλ και των δυνατοτήτων του παιδιού βοηθά την/ τον Νηπιαγωγό να οργανώσει καλύτερα τις μελλοντικές μαθησιακές διαδικασίες που θα το ενισχύσουν στην περαιτέρω ανάπτυξη των ικανοτήτων του.

Η εκπαιδευτική διάγνωση είναι μια διαδικασία που πραγματοποιείται ως επί το πλείστον στην αρχή της χρονιάς, αλλά πρέπει καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς να συγκεντρώνονται δεδομένα από παρατηρήσεις που θα συμβάλουν στην περαιτέρω οργάνωση του μαθήματος και στην αξιολόγηση του παιδιού σε τακτά χρονικά διαστήματα.

2.11.1.2. Εξατομίκευση

Η εκπαιδευτική διαδικασία για τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση συμπεριλαμβάνει όλες τις παιδαγωγικές καταστάσεις, από απλές μορφές φροντίδας και εξατομικευμένη παρέμβαση μέχρι ομαδικές δραστηριότητες. Η ιδιαιτερότητα αυτής της ομάδας αλλά και η ηλικία τους προϋποθέτουν περισσότερη εξατομίκευση προκειμένου να σταθεροποιηθούν οποιεσδήποτε κατακτημένες ικανότητες, τις οποίες αρχικά το παιδί τις εκτελεί με τη βοήθεια της/του Νηπιαγωγού και σταδιακά αυτονομείται. Η συχνά περιορισμένη ικανότητα του παιδιού με βαριά νοητική καθυστέρηση να αντεπεξέρχεται σε μαθησιακές καταστάσεις καθιερώνει επιτακτική την ανάγκη η/ο Νηπιαγωγός να αναφέρεται στο κάθε παιδί ατομικά. Ειδικά στις δραστηριότητες και στους τομείς εκείνους που προάγουν την κατάκτηση βασικών ικανοτήτων και αναγκών είναι απαραίτητη η εξατομικευμένη παρέμβαση. Η εξατομίκευση επιλέγεται από την/τον Νηπιαγωγό ανάλογα με την περίπτωση μιας δραστηριότητας στην οποία απαιτείται να δοθούν περισσότερα ερεθίσματα στο παιδί, να καταγραφούν οι αντιδράσεις του και να συγκριθούν συμπεριφορές που επιβεβαιώνουν την κατάκτηση του επιδιωκόμενου στόχου.

2.11.2. Διδακτικό πρόγραμμα

Ο σχεδιασμός του διδακτικού προγράμματος είναι η πιο σημαντική διαδικασία για την επίτευξη των διδακτικών στόχων. Τα βασικά ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν πριν το σχεδιασμό του διδακτικού προγράμματος είναι: Τι και πώς πρέπει να μάθει το παιδί; Απώτερος σκοπός είναι η οικείωση με το περιβάλλον. Για αυτό τα γνωστικά αντικείμενα και οι δραστηριότητες δομούνται και οργανώνονται με βάση τις λειτουργικές καταστάσεις στην καθη-

μερινή ζωή. Αυτές οι καταστάσεις αποβλέπουν στην αμεσότητα και βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων. Προκειμένου το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση να ενεργοποιηθεί και να συμμετάσχει στην εκπαιδευτική διαδικασία χρειάζεται να ικανοποιούνται οι βασικές του ανάγκες. Επίσης έχει ανάγκη από μια σταθερή δομή των ρυθμών της σχολικής ζωής με εναλλαγές παιχνιδιού, εκτόνωσης και χαλάρωσης.

«Γενικότερα, οι διδακτικές αρχές που πρέπει να διέπουν την παιδαγωγική διδακτική εργασία είναι:

1. Τα Προγράμματα να είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες και ιδιαιτερότητες των μαθητών
2. Το διδακτικό πρόγραμμα να σχεδιάζεται με βάση το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον του μαθητή
3. Η διδασκαλία να σηματοδοτείται από μια παιδοκεντρική αντίληψη
4. Να χρησιμοποιούνται μέσα διδασκαλίας με προσεκτική και προγραμματισμένη επιλογή από τον εκπαιδευτικό
5. Να παρέχονται δεξιότητες χρήσιμες για την καθημερινή πρακτική
6. Να επιχειρείται συχνή διαγνωστική αξιολόγηση και παιδαγωγική παρέμβαση
7. Να επιδιώκεται η εμπέδωση, εφαρμογή και γενίκευση των προσφερόμενων γνώσεων και δεξιοτήτων μέσω της συνεχούς επανάληψης και εξάσκησης κεκτημένων γνώσεων» (Σούλης 2000, 44)

2.11.3. Αξιολόγηση

Ένα βασικό στάδιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι η αξιολόγηση, που όσο πιο συστηματική και οργανωμένη μπορεί να είναι τόσο πιο δυναμικά σημαντικά είναι τα αποτελέσματά της. Η αξιολόγηση αφορά κάθε παιδί μεμονωμένα, την ομάδα στο σύνολό της και την εκπαιδευτική διαδικασία. Αποβλέπει στην εκτίμηση των δυνατοτήτων των παιδιών με απώτερο σκοπό την ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την επανεκτίμηση των δυνατοτήτων των παιδιών για έναν περαιτέρω σχεδιασμό των δραστηριοτήτων.

Η δομή των δραστηριοτήτων στο Νηπιαγωγείο δεν προάγει μια τυποποιημένη μορφή μάθησης και για αυτό μιλώντας για αξιολόγηση δε γίνεται λόγος για αξιολόγηση της επίδοσης και απόδοσης των παιδιών σε κάποια «μαθήματα». Επιπλέον, ιδιαίτερα για το χώρο της Ειδικής Αγωγής μια παιδαγωγική και ψυχολογική αξιολόγηση πρέπει να συμπεριλαμβάνει τα χαρακτηριστικά στοιχεία του παιδιού και να δίνει μια ολοκληρωμένη εικόνα της προσωπικότητάς του. Η αξιολόγηση μπορεί να γίνεται περιγραφικά με χαρακτηρισμούς που να ενισχύουν τη σωστή εκτίμηση των δυνατοτήτων των παιδιών και να μη φέρνουν στο προσκήνιο τις αδυναμίες του. Για παράδειγμα ο έλεγχος των ικανοτήτων με εκφράσεις, όπως «κατέχει – δεν κατέχει» ή «ναι – όχι» δε δίνει μια εικόνα του παιδιού, ως ολότητας που δρα και αλληλεπιδρά μέσα σε έναν παιδαγωγικό χώρο. Η/Ο Νηπιαγωγός μέσα από συστηματική παρατήρηση καταγράφει στοιχεία, καταστάσεις, γεγονότα που θεωρεί σημαντικά γι' αυτήν/-όν αλλά και για το ίδιο το παιδί. Η ιδιαιτερότητα της κατηγορίας αυτής καθιστά πολλές φορές λειτουργικά αδύνατο να επιτευχθεί κάποιος στόχος μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα προκειμένου να αισθανθεί η/ο Νηπιαγωγός ότι έχει καταφέρει κάτι. Τα βήματα ανάπτυξης του παιδιού είναι απειροελάχιστα και επομένως η αξιολόγηση είναι ακόμα πιο δύσκολη, καθώς πρέπει να ελέγχονται οι πιο λεπτομερείς αλλαγές. Ακόμα και ένα βλέμμα του παιδιού κάποια δεδομένη στιγμή προς την/τον Νηπιαγωγό μπορεί να σημαίνει πολλά. Στη δεδομένη στιγμή αυτό που μετρά είναι όχι μόνο η αντίδραση του παιδιού αλλά και το περιβαλλοντικό και διαπροσωπικό πλαίσιο που προκάλεσε τη συγκεκριμένη αντίδραση. Το βλέμμα είναι ένα υλικό εκτίμησης για την/τον Νηπιαγωγό όπως σε κάθε άλλη περίπτωση θα μπορούσε να είναι μια ζωγραφιά ή ένα δείγμα γραφής. Η αξιολόγηση θα πρέπει να κινείται στο εύρος των γνωστικών αντικειμένων που περιγράφονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, έτσι ώστε να υπάρχει αντιστοίχηση.

2.12. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΣΧΕΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ (ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ)

2.12.1. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Το διδακτικό υλικό πρέπει αρχικά να μην είναι διαφορετικό από αυτό που γνωρίζει και χρησιμοποιεί το παιδί στην καθημερινή του ζωή. Πρέπει δηλαδή να του είναι οικείο, να έχει χαρακτηριστικά ή ιδιότητες, ώστε να το αναγνωρίζει σε διαφορετικούς χώρους και να κατανοεί τον τρόπο χρήσης και τη λειτουργία του (παραδείγματος χάριν το κουτάλι). Απαραίτητο είναι επίσης να προσαρμόζεται στις δυνατότητες του παιδιού ανάλογα φυσικά με το στόχο που τίθεται κάθε φορά. Θέτοντας ως βάση την οικείωση με το περιβάλλον χρησιμοποιείται οποιαδήποτε μορφή και είδος υλικού που θα ενισχύσει το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση στην ικανοποίηση των βασικών του αναγκών.

ΦΥΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Νερό
- Άμμος (διάφορα είδη)
- Ξύλο
- Όσπρια (φακές, φασόλια, ρεβίθια)
- Φρούτα εποχής
- Ξηροί καρποί
- Φύλλα/ φυλλώματα
- Στάρι
- Πηλός

ΑΛΛΟ ΒΑΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Μαλλί (κορδόνια, σχοινιά κ.λπ.)
- Ύφασμα (δέρμα, πανιά, κ. λ. π.)
- Χαρτί (εφημερίδας, τάπητας κ. λ. π.)
- Χαρτόνια (από κουτιά, από ρολά κ. λ. π.)
- Κρέμες/ Μπογιές προσώπου
- Σαπούνι/ Σαμπουάν/ Αφρόλουτρο
- Βούρτσες (οδοντόβουρτσα, βούρτσα για παπούτσια/ για ρούχα κ. λ. π.)
- Σφουγγάρια (διάφορα είδη)
- Θήκες (κατσαρόλα, κανάτα, μπουκάλια, ποτήρια κ. λ. π.)

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Μπάλες/ Μπίλιες (από διαφορετικό υλικό και διαφορετικό μέγεθος)
- Στεφάνια
- Κορύνες
- Κώνοι
- Σακουλάκια (γεμάτα με άμμο ή ρύζι κ. λ. π.)
- Σχοινιά
- Μαντήλια (μικρά και μεγάλα, από διαφορετικό υλικό)
- Στρώματα/ Παπλώματα (νερού, αέρα, κ.λπ.)
- Πάγκοι
- Ταμπουρίνο

- Κούνια (διάφορα είδη)
- Καθρέφτης
- Πλάκες
- Κυλιόμενες σανίδες
- Ξυλοπόδαρα
- Γιγαντότουβλα
- Πατούσες/ παλάμες
- ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ/ ΒΙΒΛΙΑ
- Κούκλες/ Μαριονέτες/ Δακτυλόκουκλες
- Αυτοκινητάκια
- Πατίνια
- Βιβλία με ήχους ή με υλικό αφής
- Ποδήλατο ή άλλο παιδικό μεταφορικό μέσο
- Τουβλάκια (dublo)
- Παιχνίδια λεπτής κινητικότητας
- Ρούχα και υλικά ένδυσης
- Ζωάκια από διάφορο υλικό
- Κουκλόσπιτο/ Κουκλοθέατρο
- Συλλογή από φωτογραφίες (ζώων, αντικειμένων κ.λπ.)

ΜΟΥΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Μουσικά ρυθμικά όργανα του Orff (ντέφι, ταμπουρίνο, ξυλάκια, μαράκες, κουδουνάκια κ.λπ.)
- Κασέτες/ Κασετόφωνο
- CD
- Μουσική γωνιά

ΕΡΓΑΛΕΙΑ

- Ψαλίδια
- Πινέλα
- Κηρομπογιές/ Ξυλομπογιές/ Μαρκαδόρους/ Δαχτυλομπογιές
- Κόλλες
- Παιδικό φτυάρι/ τσουγκράνα/ κουβά/ σφυρί
- Φακοί/ λάμπες

2.12.2. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Πολύ σημαντικός για την εκπαίδευση των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση είναι ο τομέας της επικοινωνίας. Υπάρχουν συγκεκριμένες μέθοδοι παρέμβασης μέσω του Η/Υ για την εφαρμογή των οποίων είναι απαραίτητη η συνεχής επιμόρφωση της/ του Νηπιαγωγού. Για πολλούς αυτό μπορεί να αποτελεί πολυτέλεια, αλλά ήδη σε πολλές χώρες ο Η/Υ αποτελεί απαραίτητο υλικό στήριξης σε επίπεδο επικοινωνίας. Η/ Ο Νηπιαγωγός καλείται ως επί το πλείστον πολλές φορές να κάνει χρήση και μέσων τεχνολογίας τα οποία αποβλέπουν στη διευκόλυνση του παιδιού σε καθημερινές δραστηριότητες (σίτιση, αυτοεξυπηρέτηση στην τουαλέτα κ.λπ.), καθώς και συστήματα ερωτήσεων και απαντήσεων «ναι-όχι». Η χρήση πολυμέσων ενισχύει το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση στην ανάπτυξη λεκτικής και μη λεκτικής

επικοινωνίας. Στο διεθνή χώρο είναι γνωστά διάφορα συστήματα εναλλακτικής επικοινωνίας όπως:

- Facilitated Communication
- TEACCH (Treatment and Education of Autistic and related Children Communication Handicapped Division of the department of psychiatry School of Medicine University of North Carolina at Chapel Hill)
- Σύμβολα Makaton
- Σύμβολα Bliss

2.12.3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ-ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ

Σημαντική είναι και η γνώση βασικών αρχών που διέπουν διάφορες εκπαιδευτικές-θεραπευτικές μεθόδους όπως: μουσικοθεραπεία, βασική διέγερση/ βασικό ερέθισμα, αισθητηριακή ολοκλήρωση, Snoezelen, Bobath, ψυχοκινητική – αντιληπτικοκινητική - αισθητικοκινητική αγωγή κ.λπ. προκειμένου να επιτευχθεί μια πιο ολοκληρωμένη οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας που θα ανταποκρίνεται σε όλο το φάσμα των αναγκών της βαριάς νοητικής καθυστέρησης.

2.13. ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινισθεί ότι η χρήση του ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ για την εκπαίδευση στο Νηπιαγωγείο παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση μπορεί να εφαρμοσθεί (εξάλλου πρόκειται για συνήθη πρακτική) και κατά την εκπαίδευση των παιδιών που βρίσκονται σε μεγαλύτερο από το ηλικιακό φάσμα της προσχολικής ηλικίας.